

Пралюди вперше з'явилися на території
України близько 1 млн років тому.

• Найдавнішою пам'яткою в Україні є стоян •
біля с. Королеве в Закарпатті

Заселення території України відбулося
через Балкани й Центральну Європу

Періодизація Давньої історії України:

1. Кам'яний вік (1 млн. років тому - кінець III тис. до н.е.)
2. Енеоліт (мідно-кам'яний вік) тривав від IV до III тис. до н.е.
3. Бронзовий вік (від початку 2 до початку 1 тисячоліття до н. е.)
4. Залізний вік (починається з I тис. до н.е.)

Кам'яний вік поділяється на палеоліт, мезоліт, неоліт.

Палеоліт - (1 млн - 11 тис. р. т.)

Ранній палеоліт

(1 млн. р. т. до 150 тис. р. тому)

Пітекантроп

Середній палеоліт

(від 150 тис. р. тому до 35 тис. р. тому)

Неандерталець

Пізній палеоліт

(від 35 тис. р. тому до 11 тис. р. до н. е.)

Кроманйонець

Характерні риси

Залюднення пітекантропами

Основні заняття - збиральництво (початок полювання на тварин)

Знаряддя праці - рубила, скребла, наконечники

Поява нового типу людини - неандерталець (150-100 тис.р.тому)

Опанування вогню

Заселення печер, Влаштування штучного житла

Поява першого одягу

Формування абстрактного мислення і мовлення

Панування матріархату

Виникнення перших релігійних уявлень - тотемізму (уявлення про єдність людей з тотемами) , анімізму (віри існування душі і духів), магії (віри в можливість людини-чаклуна

Перші люди вели привласнююче господарство.

Привласнююче господарство (привласнювали дари природи) – збиральництво, мисливство.

Пізній палеоліт

(від 35 тис. р. тому до 11 тис. р. до н. е.)

За часів пізнього палеоліту близько 40-35 тис. років тому з'являється останній фізичний тип людини – **кроманьйонець (Homo sapiens – людина розумна, сучасний тип людини).**

Найдавніші рештки людини розумної часу пізнього палеоліту знайдено в печері **Кроманьйон у Франції.**

Були такі знаряддя : скребачки для обробки шкури, різці для роботи з кісткою; різноманітні ножі, наконечники списів, сокири; **були знаряддя з кістки й рогу – голки, шила, руків'я різних інструментів; різноманітні прикраси - браслети, намиста, статуетки.**

Провідним заняттям «ЛЮДИНИ РОЗУМНОЇ» -
БУЛО ПОЛЮВАННЯ. Люди жили і полювали
колективами
Родовими громадами

Житло з кісток мамонта.
У місцевостях, де не було печер, неандертальці
споруджували житла.

Людські стоянки

с.Королеве на Закарпатті

Мізинська стоянка на Десні(чернігівщина)-пізній палеоліт

Кирилівська стоянка в Києві-(пізній палеоліт)

Доброничівка на Київщині-(пізній палеоліт)

Межиріч на Черкащині-(пізній палеоліт)

Доброничівці на Київщині

Амвросіївська у Донбасі- пізній палеоліт

Лука Врублівецька(на дністрі)-ранній

печера Киїк-Коба (Крим)- ранній

Кам'яна могила (Запорізька область)

Мезоліт

від 10 тис. до 7 тис. років тому.

Характерні риси

Приручили собаку

Винайдення лука та стріл, човнів і плотів

Полювання, рибальство, збиральництво

Поширення мікролітів (набірних знарядь праці, де мініатюрні камінці в дерев'яних чи кісткових пазах) та макролітів (великих кам'яних знарядь) – з каміння.

Формування племені

СТОЯНКИ

Мурзак-Коба та Фатьма-Коба
(Крим)

Гребениківська (Одещина)

Журавська (Чернігівщина).

Неоліт

6-4 тис. років до н.е

За часів неоліту відбувається неолітична революція.

Неолітична революція – перехід від привласнюючого господарства до відтворюючого.

Відтворююче господарство – землеробство, скотарство.

Риси неолітичної революції:

Винайдення і поширення якісно нових способів виготовлення знарядь праці (шліфування, пиляння, свердління).

Виникнення нових видів виробництва та виготовлення штучних продуктів (гончарство, керамічний посуд, прядіння, ткацтво, винайдення першого маленького колеса для прядіння).

Перехід до осілого способу життя.

Активне формування стад свійських тварин, використання їх як тяглової сили (бики, свині, кози, вівці).

Зрушення у демографічній сфері (збільшення кількості населення).

Форми суспільної організації у кам'яному віці

Палеоліт

Первісне стадо - найдавніший колектив людей (30-40 особин), що об'єдналися з метою виживання.

Пізній палеоліт

Родова община - колектив кровних родичів, що спільно проживають, ведуть спільне господарство

Мезоліт, неоліт

Плем'я - група родових общин, які мають спільні органи влади, духовну та матеріальну культуру

Енеоліт (IV-III тис. до н.е.)

Енеоліт - це мідно-кам'яний вік.

У цей період відбувається перехід від кам'яного віку до доби металів, проте камінь відіграє значну роль у господарстві.

Енеоліт Перехід від материнського роду (матріархату) до батьківського (патріархату)

Характерні риси

Мідні знаряддя праці поступово витісняють кам'яні, відбувається перехід від мотичного до орного землеробства з використанням тягової сили (бика)

Відбувається перший великий суспільний поділ праці — відокремлення скотарства від землеробства.

Землероби вели осідлий спосіб життя, будували укріплені поселення, винайшли рало.

Скотарі винайшли колісний транспорт, удосконалили зброю, приручили коня

Примітивна торгівля

**Поширення у лісостеповій зоні України
трипільської культури землеробів, у
степовій — середньостоговської культури
скотарських племен**

**Трипільську культуру (4 тис. - сер.ІІІ тис. до н.е.)
відкрив у 1893 р. археолог В.Хвойка поблизу с.
Трипілля на Київщині.**

**Територія сучасної Правобережної
України, Румунії, Молдови.
Прийшли на землі України з
Нижнього Подунав'я й опанували
величезні простори Лісостепу
України від Дністра до Дніпра.**

Відомо понад 3 тис. поселень на берегах річок, схилах долин.

Найвідоміші - Майданецьке, Тальянки

Це так звані протоміста, з населенням 10-20 тис. осіб, будинки в яких розташовані по спіралі.

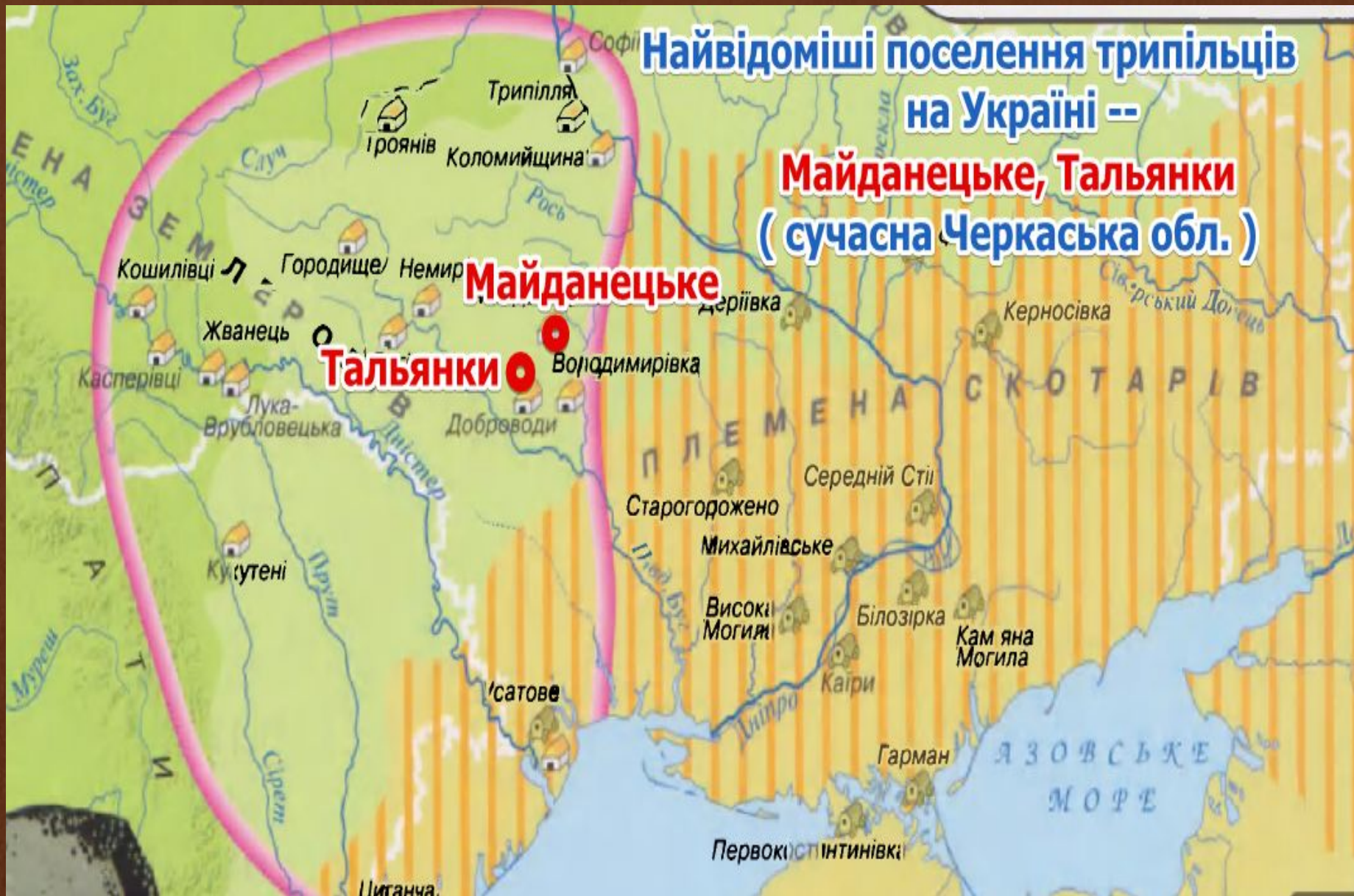
Житла були дерев'яними, з глиняною піччю та жертовником, могли бути двоповерховими, стіни розписували фарбами.

**Протомісто Майданецьке на
Черкащині займа ло площу 300–400 гектарів і
складалося майже з 2 тис. жител.**

Найвідоміші поселення трипільців на Україні --

Майданецьке, Тальянки
(сучасна Черкаська обл.)

Основу господарського життя носіїв трипільської культури становило **перелогове рільництво**, що передбачало використання ділянок землі доти, доки не вичерпувалася їхня родючість. Трипільці сіяли ячмінь, просо, пшеницю. Розводили велику рогату худобу, кіз, овець, свиней.

Виготовлення характерної мальованої кераміки з використанням червоної, жовтої та чорної фарб

Головним божеством трипільців була богиня родючості. У трипільській культурі створено основу для появи писемності у вигляді глиняних знаків на кераміці.

*Жіноче божество
родючості трипільців*

Причини зникнення трипільської

- витіснена кочовиками
- розпалася внаслідок кризи

Бронзовий вік (II тис. - поч. I тис. до н.е.)

Бронзовий вік – історичний період, який характеризується поширенням виробів із бронзи. Бронза – це штучний метал, сплав міді та олова.

Характерні риси :

Розподіл праці - в лісостепу розвивається землеробство, в степу - скотарство

Поява майнової нерівності

Родова община замінюється сусідською

Утвердження патріархату

З роду виділяється парна сім'я

Виникнення великих етнокультурних спільнот

Ямна культура

III - поч. II тис. до н.е.

**Територія розселення : від Нижнього Поволжя
до Нижнього Подніпров'я**

**кочовий спосіб життя; скотарство ; віра в потойбічний світ,
обожнювання сонця й вогню**

Особливості : поховання покійників у скорчених позах у ямах.

Катакомбна культура

кінець III - середина II тис. до н.е.

від Волги й Кавказу до пониззя Дунаю

кочовий спосіб життя; скотарство ; віра в потойбічний світ, обожнювання сонця й вогню

Особливості : поховання в гробницях-катакомбах ; дружину вбивали і ховали разом із чоловіком.

Кочовики за раннього залізного віку Залізний вік (починається з I тис. до н.е.)

Люди навчилися виплавляти залізо, що спричинило появу значно міцніших і гостріших знарядь, порівняно з тими, які раніше виготовлялися з каменю, міді чи бронзи

Використання заліза зумовило різке зростання продуктивності праці; людина стала виробляти більше, ніж споживала

Відбувся другий суспільний поділ праці: ремесло відокремилось від землеробства

Виникло виробництво товарів безпосередньо для обміну, а також продажу. Торгівля вийшла за межі окремих племен

• Розвиток землеробства, ремесла і торгівлі сприяв поглибленню майнового розшарування, став передумовою до виникнення нових суспільних відносин.

За часів залізного віку з'являються перші народи на території України, про які залишилися писемні згадки.

Першими, хто з-поміж мешканців українського Степу навчився виробляти залізо, були кіммерійці.

Кіммерійці (IX—VII ст. до н. е.) – кочовий іранськомовний народ, який примандрував із Нижнього Поволжя у Причорноморські степи в 9 ст. до н. е. й панував тут упродовж двох століть.

Відома згадка про Кіммерійців міститься в «Одісеї» Гомер, а найдокладніша у праці Геродота «Історія»

Основою їхнього господарства було

Походи кіммерійців

Урарту

Ассирія

Фрігія

Лідія

Походи в Передню Азію

(722-705 рр. до н. е.)

Скіфи (VII до III ст. до н. е.)

У 5–4 ст. до н. е. їхня держава сягнула розквіту - Велика Скіфія.

Найвищого піднесення Велика Скіфія досягла в 4 ст. до н. е. за часів царя Атея.

Свідченням могутності Атея було те, що він карбував власну монету.

В III ст. до н. е. Велика Скіфія припинила існування.

Проте самі скіфи не зникли, вони відійшли на південь і створили дві Малі Скіфії. Кінець III ст. до н. е.

Першу – у Нижньому Подніпров'ї, нижньому Подунав'ї та в Північному Криму;
другу – у Степовому та Передгірному Криму зі столицею Неаполем Скіфським.

САРМАТИ (3 ст. до н. е. - 3 ст. н. е)

Від давньоіранського слова «саоромант», що означало «оперезаний мечем».

Прийшли з Приуральсько-Поволзьких степів.

Були скотарями-кочовиками.

Перша половина III ст. н. е.

Поява в Північному Причорномор'ї германських племен готів, які завдали нищівного удару сарматам і поклали

ЗАСНУВАННЯ АНТИЧНИХ МІСТ КОЛОНІЙ У ПІВНІЧНОМУ ПРИЧОРНОМОР'І ТА КРИМУ

Поява перших грецьких поселень середина 7 ст. до н. е.

(8-6 ст до н.е)

До переселення на чужину греків спонукали різні причини:

– Прагнення до збагачення через розвиток торгівлі: на нових землях переселенці закладали міста – своєрідні торговельні бази, через які прагнули збувати у віддалені землі вироби грецьких майстрів.

- Пошук джерел сировини для ремісничої діяльності греків, адже Греція – гірська країна, в ній мало орної землі, корисних копалин, інших

Першою грецькою колонією на півдні сучасної України вважають поселення на **острові (за тихчасів – півострові) Березань** неподалік сучасного міста Очакова Миколаївської області.

Історики припускають, що те поселення називалося Борисфенідою (від грецької назви Дніпра – Борисфен).

Протягом 6–5 ст. до н. е. грецькі переселенці оволоділи всім північним узбережжям Чорного моря. Найвідомішими з грецьких колоній були:

Тіра – біля гирла р. Тірас (Дністер) (на місці сучасного Білгорода-Дністровського);

Ольвія – на правому березі Бузького лиману (біля сучасного с. Парутине Миколаївської області);

Пантікапей – на Керченському півострові (суч. Керч);

Херсонес Таврійський – на території сучасного Севастополя.

Одна з античних держав Північного Причорномор'я з центром на берегах Керченської протоки - Боспорське царство, виникло у 480 р. до н. е.

До складу царства увійшли 20 ГРЕЦЬКИХ МІСТ
Столицею царства було місто Пантікапей (нині - Керч).

Формою державного правління була монархія.
Царі виступали верховними володарями,
розпоряджалися землями, керували збройними силами.

У 70 р. 4 ст. майже всі держави ЗАНЕПАЛИ.

Слов'яни – предки 15 сучасних європейських народів, у тому числі й українського, формувалися протягом 2–1 тис. до н. е. на лісостепових просторах від Вісли до Дніпра. Ці терени дослідники називають прабатьківщиною слов'ян.

Проте багато вчених зародження слов'ян пов'язують із ширшими теренами – від Одри (Одера) до Дніпра

Найдавніші свідчення про слов'ян відносять до початку нової ери.

Вони належать римським історикам **1–2 ст. Плінію Старшому, Тациту й Птоlemeю (2 ст.)**. Усі троє називали слов'ян **венедами**.

Велику увагу їм приділив автор історії готів Йордан у книзі «Про походження та діяння гетів» 551 р.

«Ці венеди походять від одного кореня і сьогодні відомі під трьома назвами: венедів, антів, склавінів...», – говорив Йордан про слов'ян.

Назви склавіни та анти щодо слов'ян поряд із назвою венеди трапляються і в інших джерелах. Вони засвідчують поділ давніх слов'ян на різні племінні об'єднання.

Так, за Йорданом, венеди мешкали в басейні Вісли, анти – в Подніпров'ї, склавіни – між Дністром і Дунаєм.

Велике переселення народів — рух племен і народів Європи у 4-6 ст. в різних напрямках, що розпочався з вторгнення племен гунів у північну частину Римської імперії в 375 році. Утворилась низка королівств – вандалів, бургундів, франків, лангобардів.
Призвело до великого розселення слов'ян.

Причини: зростання населення, нестачі вільної землі, зміни клімату.

Велике розселення слов'ян

6-7 ст

453 р. Смерть вождя гунів Аттіли. Позбувшись залежності від гунів, слов'яни рушили на землі Візантії. Так було започатковано Велике розселення слов'ян.

VI ст. Початок Балканських війн — військової експансії антів і склавинів проти Візантійської імперії. Із середини століття оселяються за Дунаєм.

VI—VII ст. Просування слов'ян на північний схід. Формування слов'янських племінних союзів у верхів'ях Дніпра (**кривичі**) і в басейні оз. Ільмень (**ільменські словени**)

Близько VII ст. Слов'яни з Подунав'я рухаються далі двома потоками: анти — углиб Балканського півострова, а склавини — уверх по Дунаю

Кінець VII ст. Унаслідок розселення формуються східні, західні та південні слов'янські союзи племен.

ВЕЛИКЕ РОЗСЕЛЕННЯ СЛОВ'ЯН V–VIII ст.

Масштаб 1 : 14 000 000

- Території, заселені слов'янами на початку нашої ери
- Напрямки розселення слов'ян у V–VIII ст.
- Морські походи слов'ян
- Район розселення антів (ленівська культура V–VII ст.)
- Район розселення склавнів (празька культура V–VII ст.)

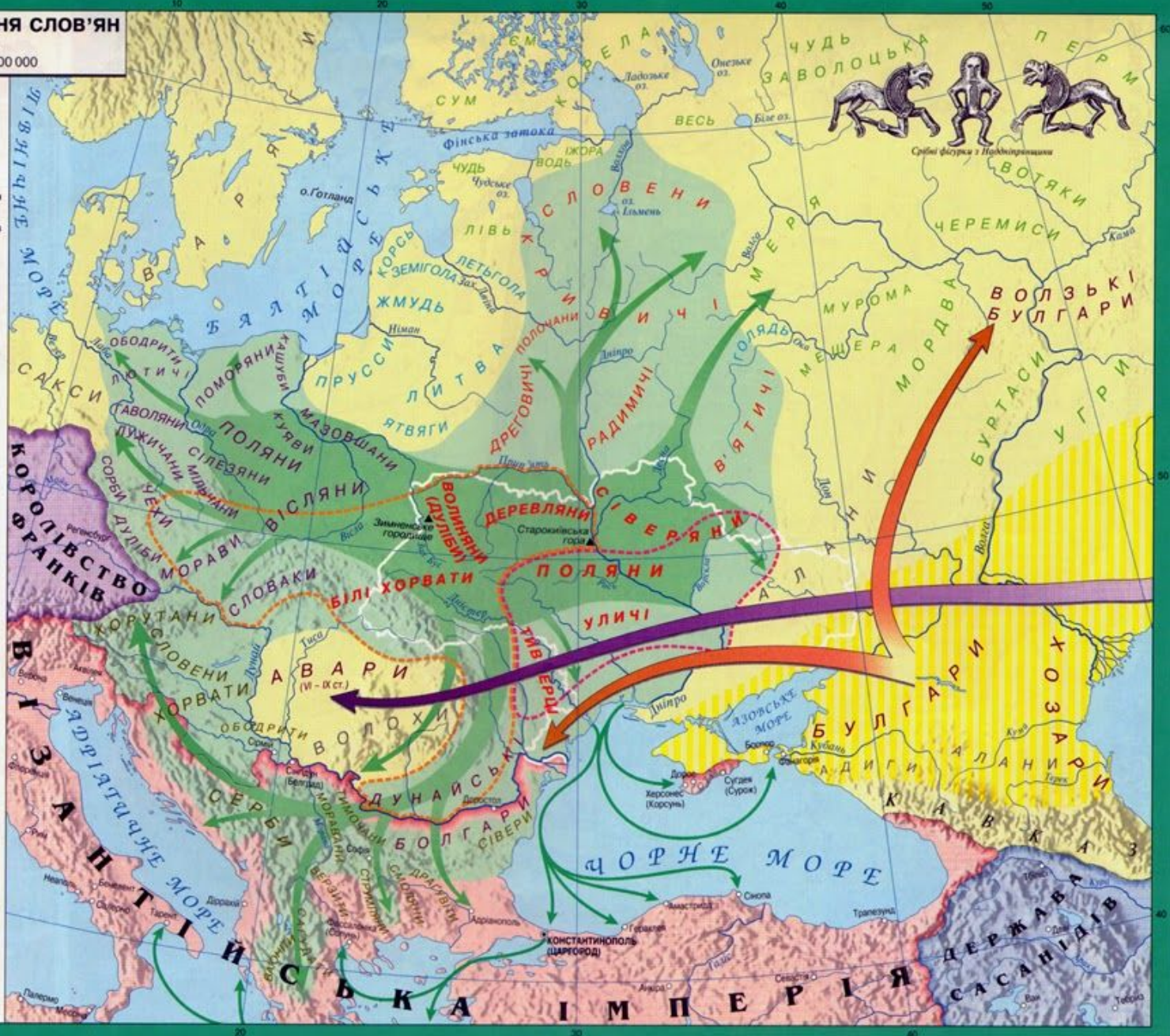
Старокиїська гора ▲ Найдавніші політичні центри східних слов'ян

Кордони держав на 565 р.:

- Візантійської імперії
- Королівства франків
- Держави Сасанідів
- Володіння Тюркського каганату (на 581 р.)
- Переселення аварів у другій половині VI ст.
- Переселення болгар у другій половині VIII ст.
- Території, заселені слов'янами на кінець VIII ст.

Племена і союзи племен VII–VIII ст.:

- В'ЯТИЧІ** східні слов'яни
- ПОЛЯНИ** східнослов'янські племена – предки українців
- ВІСЛЯНИ** західні слов'яни
- СЕРБИ** південні слов'яни
- ЛИТВА** балтійські племена
- МЕРЯ** фіно-угорські племена
- АВАРИ** тюркські племена
- АЛАНИ** інші

Слов'янське язичництво — це цілісна система уявлень про світ і місце людини в ньому.

Род — володар Землі та всього живого

Велес — бог волхвів, торгівлі, музики, мистецтва, поезії та підземного світу. Він є опікуном худоби та асоціюється із багатством та магічними силами світу духів.

Стрибог — бог вітру.

Сварог або Сварожич — бог вогню, бог-коваль, навчив людей шлюбу, хліборобства і подарував їм плуг.

Лада — одна з найстародавніших богинь, богиня гармонії в природі, любові в шлюбі, мати-годувальниця Миру

Леся — богиня любові.

Мокоша , або Макож — богиня-мати, богиня землі, родючості і ткацтва.

Дажбог — даритель достатку, світла й теплоти.

Перун - бог-громовержець, бог грози, грому і блискавки.